

М. П. Яценко, Я. І. Стрипко, Л. О. Некраса

Канівський район

КАНІВСЬКИЙ РАЙОН – район, що знаходиться у північній частині Черкаської області. Межує з Миронів. і Переяслав-Хмельн. р-нами Київ. обл., Золотоніс., Черкас. і Корсунь-Шевченків. р-нами Черкас. обл. Утвор. 1923. У 1925–30 – у складі Шевченків. округи, від 1932 – Київ., від 1954 – Черкас. обл. 1963 ліквідовано, 1965 відновлено. Жит. зазнали сталін. репресій, потерпали від голодомору 1932–33. Від серпня 1941 до лютого 1944 – під нім.-фашист. окупацією. Площа 1,3 тис. км². Насел. 24 703 особи (2001, складає 78,0 % до 1989): українців – 83 %, росіян – 18 %, проживають також білоруси, євреї. У складі р-ну – 60 сільс. насел. пунктів. Адм. центр – місто обл. значення [Канів](#). Правобережна частина лежить на *Придніпровській височині* (її поверхня – підвищена хвилясто-пасм. рівнина, розчленована ярами та балками), лівобережна – на *Придніпровській низовині* (поверхня – низовинна плоска пологохвиляста рівнина). Хмельнян. яр – один з найбільших у Європі: простягається на 10 км, має понад 500 відгалужень, його периметр з верхів'ями становить 110 км. Корисні копалини: торф, вогнетривкі глини, буд. піски, вапняки, гіпс, буре вугілля, фосфорити, холцедон. Протікають [Дніпро](#) ([Канівське водосховище](#)) та його притоки Рось і Росава. На правобереж. частині переважають малогумусні та опідзолені, на лівобереж. – ясно-сірі та сірі лісові ґрунти. Пл. лісів 40 тис. га. Осн. породи дерев: сосна, дуб, граб, акація біла, вільха, липа, клен, осика. Об'єкти природно-заповід. фонду: [Канівський природний заповідник](#), заг.-держ. значення ландшафт. заказник «*Тарасів обрій*» та зоол. пам'ятка природи урочище *Школа*, місц. значення іхтіол. заказник Роський, геол. пам'ятка природи Веселий шпиль, заповідні урочища Григорів. горби та Старослов'ян. городище, регіон. ландшафт. парк «Трахтемирів» (див. також [Канівські гори](#)). Підпр-ва переважно харч. і перероб. пром-стей. У селах р-ну працюють переробні заводи ЗАТ «Агроекопродукт», ферми фірми «Наша ряба» (виращування та перероблення бройлерів). У с. Литвинець – ЗАТ «Укршампінйон» (виготовлення посів. міцелію шампінйонів). Спеціалізація с. господарства – рослинництво зерново-буряківничого і тваринництво м'ясо-молоч.

напрямів. Пл. с.-г. угідь 50,6 тис. га, з них орних земель – 47,9 тис. га. Діє 60 фермер. госп-в. Гол. культури: озима пшениця, цукр. буряки, соняшник, кукурудза, картопля, овочеві. У К. р. – 27 заг.-осв. шкіл, профес. аграр. ліцей (с. Степанці), рай. Будинок школярів та юнацтва, 10 дитсадків; 47 закладів культури, 37 б-к, музей-садиба М. Максимовича, музей А. Гайдара; рай. центр. лікарня, 4 дільничні лікарні, 1 амбулаторія, 45 фельдшер. та фельдшер.-акушер. пунктів. Виходить г. [«Дніпрова зірка»](#). Функціонує 139 колективів худож. самодіяльності (нар. вокал.-хор. гурт «Зорецвіт», нар. хор «Кобзарева криниця», естрад. колектив «Почуття», гурт «Дніпрова веселка», дит. зразк. хореогр. ансамбль «Барвінок», ансамбль «Мелодії Надросся», ансамбль естрад. танцю «Силует»). 1994 на базі пам'яток історії, культури та природи Канів. Подніпров'я створ. *«Трахтемирів» Державний історико-культурний заповідник* (між селами Бучак і Трахтемирів). Серед них – стоянка епохи мустьє (120–130 тис. р.), скелот. *Трахтемирівське городище*, залишки храмів літопис. Трахтемирів. монастиря, багаточисл. поселення на г. Городки, козац. цвинтар. До створення Канів. водосховища у р-ні існував т. зв. Зарубинець. брід, відомий ще із скелот. часів. Його активно використовували в добу Київ. Русі та козацтва. Ім'ям с. Зарубинці, що виникло на місці давнього м. Заруб, названо відому слов'ян. [Зарубинецьку культуру](#). 1889 В. Хвойка недалеко від цього села на одному з пагорбів знайшов перше поховання з перепаленими кістками, незвичай. ліпним посудом і бронз. прикрасами. У с. Межиріч розкопано рештки двох яранговид. назем. жител, для побудови цоколя і каркаса яких використано кістки бл. 130 мамонтів (14–15 тис. р. тому; каркас одного житла відтворено в Палеонтол. музеї Інституту зоології НАНУ в Києві). Сліди життя людей кам'яного віку знайдено й побли. сіл Студенець та Трошин. На Канівщині зареєстровано майже 150 ранньослов'ян. поселень. Серед видат. уродженців – вчений-селекціонер, академік ВАСГНІЛ [П. Гаркавий](#) (с. Пилява), мовознавець *І. Шаровольський* (с. Прохорівка); поети [С. Воскресенко](#) (с. Лазірці), [Г. Донець](#) (с. Курилівка), [П. Красюк](#) (с. Трахтемирів), *В. Лагода* (с. Степанці), *О. Мокровольський* (с. Черниші), *С. Склярєнко* (с. Прохорівка), перекладач *Є. Попович*, поет, перекладач *Д. Чередниченко*; художники *Гаврило* та його син *Сергій Пустовойти* (усі – с. Межиріч), *М. Сліпченко* (с. Степанці); Герої Рад. Союзу [О. Волошин](#) (с. Синявка), [П. Голодняк](#) (с. Бересняги), [І. Календюк](#) (с. Грищинці), *Т. Литвиненко* (с. Пилява), *І. Петриченко* (с. Пшеничники), *М. Плисюк* (с. Степанці), *М. Потужний*, *П. Шпак* (обидва – с. Горобіївка), *К. Шумський* (с. Черниші); один із видат. полководців війни 1812 Д. Неверовський (с. Прохорівка), діяч польс. визв. руху (19 ст.) Л. Варинський (с. Мартинівка). Двічі (1843 і 1859) на Канівщину приїжджав Т. Шевченко. Влітку 1859 (від 13 до 26 червня) після 12-річ. розлуки з Україною перебуваючи в с. Прохорівка, у свого давнього приятеля природознавця, історика, фольклориста, письменника, 1-го ректора Київ. університету М. Максимовича, він неодноразово переправлявся човном на правий берег Дніпра, щоб побувати в с. Пекарі та Каневі. Прохорівку декілька разів відвідував і М. Гоголь. У цьому селі поховані М. Максимович, І. Шаровольський, кінорежисер, кінооператор, сценарист, нар. арт. УРСР [Ю. Іллєнко](#). В с. Ліпляве загинув один із зачинателів рад. дит. літ-ри [А. Гайдар](#). Встановлено гранітну брилу на місці гибелі А. Гайдара, погруддя Л. Варинського у рідному

селі.

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Канівський район / М. П. Яценко, Я. І. Стрипко, Л. О. Некраса// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-9322>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).